

Social Work & Education

©SW&E. 2024

УДК 364-322:316.454.4

DOI: 10.25128/2520-6230.24.2.3

Яна МАРТИНЮК,
аспірантка факультету психології,
соціальної роботи та спеціальної
освіти,
Київський столичний університет
імені Бориса Грінченка, Київ,
Україна;
y.martyniuk.asp@kubg.edu.ua

ORCID. ID: <https://orcid.org/0000-0003-2646-5845>

/

Статус статті:*Отримано: квітень 27, 2024**1-шерецензування: травень 11, 2024**Прийнято: травень 30, 2024*

Мартинюк Я., (2024). До питання впливу волонтерської діяльності на соціальну згуртованість: виклики сьогодення. *Social Work and Education*, Vol. 11, No. 2. pp. 203-212. DOI: 10.25128/2520-6230.24.2.3

ДО ПИТАННЯ ВПЛИВУ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА СОЦІАЛЬНУ ЗГУРТОВАНІСТЬ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Анотація. У статті розглядаються особливості становлення волонтерського руху за роки незалежності України. Проаналізовано сучасні наукові підходи до трактування поняття «волонтерський рух», «згуртованість громади». З'ясовано, що основою розвитку волонтерського руху є згуртованість суспільства і, зокрема, громади.

Проаналізовано результати щорічного звіту «Всесвітнього індексу благодійності». Визначено, що волонтерство стало проявом соціальної згуртованості громади, суспільства та розглядається не лише як прояв благодійності, добровільної діяльності, а як інструмент впливу: на: розвиток особистості; активізацію суспільства; соціальну згуртованість громади; ідентичність мешканців громади; розвиток моральних та духовних цінностей; емоційну стабільність та незламність людей. Метою статті є: дослідити волонтерську діяльність в суспільстві, громаді, державі на засадах активізації, ідентичності, згуртування та моральних норм.

Доведено, що тема дослідження стає особливо актуальною у світлі подій, що відбуваються в Україні сьогодні. Волонтерство запускає процеси розвитку лідерських якостей, комунікативних компетентностей, навичок взаємодіяти у команді, соціальної згуртованості громади та її активізації, розвитку соціальних, моральних та духовних цінностей, емоційної стабільності та незламності людей.

Ключові слова: волонтерство, волонтерський рух, благодійність, соціальна згуртованість, громада, ідентичність громади.

ВСТУП

Волонтерство є суттєвим інструментом впливу на ідентичність, активізацію, згуртованість, мобілізацію громад та суспільства загалом. Збільшення активності волонтерського руху в масштабах держави припадає на визначні події, які відбуваються всередині країни, а саме Євромайдан (2013 р.), Революція Гідності (2014 р.), анексія Криму та початок війни на сході України (2014 р.), Covid-19 (2019 р.). Масштабних обертів та популярності всередині суспільства волонтерський рух набрав з початком повномасштабного вторгнення росії в Україну (2022 р.), що вплинуло на об'єднання громади навколо спільних ідей, цілей та мотивувало суспільство до волонтерської діяльності, тим самим збільшувалася кількість волонтерів. Саме в цей період суспільство намагається бути корисним, підтримуючим, готовим до дій та мобілізованим, зокрема через волонтерську діяльність. Активізація волонтерської діяльності була зумовлена гострою потребою порятунку людських життів, підтримкою та оснащенням військовослужбовців збройних сил України, допомогою вимушено переміщеним особам, відновленням постраждалих громад тощо.

З початком повномасштабної війни волонтерський рух став стихійним явищем в різних регіонах України, на засадах неприбуткової діяльності, яка здійснюється фізичними особами чи волонтерськими організаціями, заради збереження цілісності та суверенітету держави, добробуту та процвітання спільнот, територіальної громади та суспільства загалом (Підгайна, 2023). Люди, які займаються волонтерською діяльністю, не лише допомагають у скрутні хвилини буденного життя, але й об'єднують, згуртовують громади попри масштабні виклики сьогодення.

Волонтерська діяльність у суспільстві базується на згуртованості громади, партнерських, довірливих взаємовідносинах, взаємодопомозі та підтримці, а результатом таких стосунків, є досягнення спільної мети (Лях, Спіріна & Ковтун, 2023). Це дає можливість стати активним, самодостатнім, дієвим та об'єднаним суспільством, бути ініціативним, розвивати партнерство задля самостійного розв'язання питань громади та її потреб (Лях, Спіріна & Лехолетова, 2022).

МЕТОЮ СТАТТІ Є: дослідити вплив волонтерської діяльності на соціальну згуртованість територіальних громад в умовах воєнного стану.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для досягнення мети дослідження використано такі методи: аналіз, систематизація, узагальнення – для аналізу наукової літератури щодо соціальної згуртованості територіальних громад та її активізації.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

За два роки російсько-української війни українці не лише стали загартованішими, а й небайдужими до чужої біди, готові прийти на допомогу. Відповідно, під час війни, збільшилась кількість волонтерських організацій, волонтерів та волонтерських ініціатив.

Можемо прослідкувати динаміку зростання волонтерства в Україні з 2010 по 2023 роки у щорічному звіті «Всесвітнього індексу благодійності», де у 2010 році Україна посіла 150 місце, а у 2023 році вже посідає друге місце (Судин, 2022). За даними Державної податкової служби, офіційний реєстр волонтерів створений у 2014 з початком бойових дій на Сході України й до 2022 року нараховували лише 320 осіб, натомість з початком повномасштабної війни цей показник стрімко зріс і вже у 2023 році нараховували 2 699 волонтерів (Сірко, 2023).

У силу тих обставин, що переживає Україна, здається результат є очікуваним, але водночас офіційне підтвердження одного з найвпливовіших джерел у світі благодійності це величезний внесок у підтримку суспільства, його духу незламності й опору в середині держави та за її межами, сприйняття та визнання міжнародними партнерами.

З перших місяців війни волонтерські ініціативи, які виникали в суспільстві, перетворилися в цілеспрямовану діяльність яка була націлена на забезпечення майже всього спектру потреб, як силових структур, так і громадян, що постраждали від військових дій. Патріотичний настрій суспільства сприяв цьому процесу й відігравав важливу роль, що позитивно вплинуло на збільшення волонтерів та професіоналізм керівників волонтерських організацій.

Волонтерська діяльність має багато напрямків роботи, але в сучасних умовах та викликах сьогодення виділяють чотири основні напрямки, які спрямовані на протидію військовій агресії та подолання її наслідків: збір та доставлення всіх необхідних ресурсів для збройних сил України; надання першої невідкладної допомоги постраждалим, не лише військовим, а і цивільним; допомога та підтримка внутрішньо переміщеним особам; пошук безвісти зниклих та звільнення полонених як військових, так і мирного населення (Польовик, 2018).

Тож, волонтерство почало сприйматися не лише в межах однієї людини та її бажанні бути корисною, а в масштабах країни та волевиявленні її громадян, суспільства, громади зокрема. Відтак волонтерство стало масштабним загальногромадським явищем в якому взяли участь всі, попри стать, вік, моральні переконання, релігійні вірування чи належність до тієї чи іншої суспільної групи тощо (Кабачинський, 2018). Волонтерство розкрило соціальну згуртованість, як інструмент впливу на нинішню ситуацію в країні, суспільстві й громаді.

Волонтерство стало інструментом впливу щодо:

- розвитку молоді, освоєння нових знань, умінь та навичок;
- активізації громади;
- соціальної згуртованості суспільства;
- ідентичності громадян;
- розвитку соціальних, моральних та духовних цінностей суспільства;
- емоційної стабільності та незламності людей.

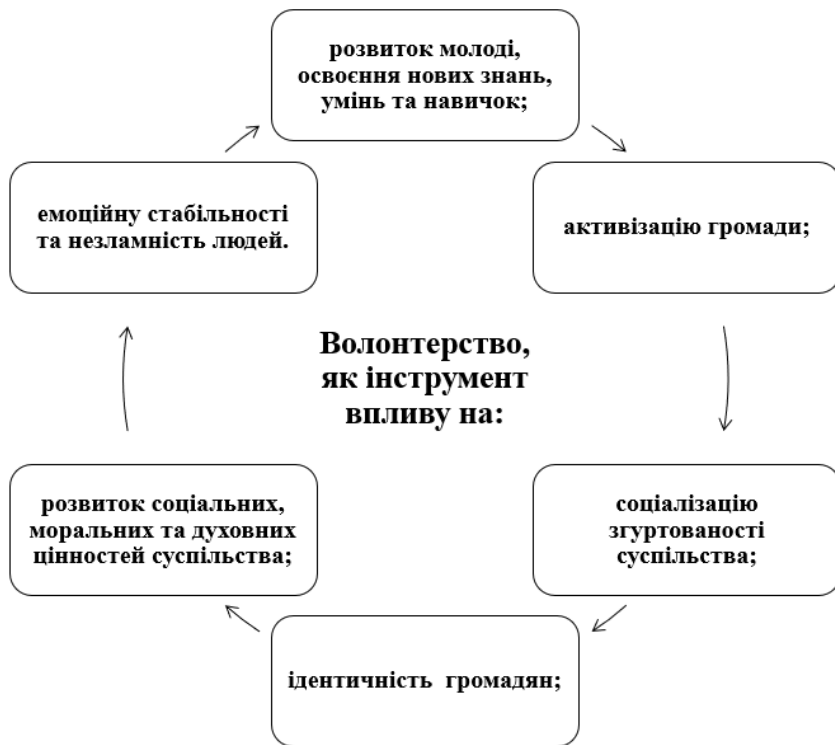

Рис. 1. Волонтерство, як інструмент впливу

*Авторська розробка на основі (Солодова, 2023, Судин, 2022, Чорна, 2023 та інші)

Волонтерство є інструментом впливу щодо розвитку, освоєння нових знань, умінь та навичок, можливість інтегруватися в суспільстві та освоєння чогось нового, що допоможе зрозуміти та усвідомити потреби сьогодення. Волонтерство сприяє розвитку лідерських та комунікаційних навичок, допомагає розвинути комунікативні компетентності, а також вміння працювати в команді (Чорна, 2023). Комунікація є одним з основних інструментів досягнення цілей волонтерської діяльності. Участь у волонтерському русі є елементом розвитку особистості, удосконалення здібностей, стимулювання ініціативи та творчого, креативного мислення. У процесі такої діяльності людина набуває знання про соціальні проблеми суспільства, розуміє принципи, сфери та шляхи допомоги громаді, формується здатність брати на себе відповідальність за процеси, що протікають у суспільстві. Волонтерська діяльність включає людей у соціальне життя громади.

Зовнішня загроза втрати територіальної цілісності української держави та загроза життю її мешканців стала причиною активізації суспільства та людського ресурсу через волонтерську діяльність. Тим самим волонтерство стало інструментом впливу, щодо активізації українського суспільства. Результати аналізу діяльності волонтерських структур демонструють значний потенціал

активізації та розширення їх участі у розв'язанні найбільочіших проблем, що постають перед українською державою і громадськістю (Панькова та ін., 2016).

Волонтерський рух з початком війни став значним фактор громадянської активності. Волонтерство є не тільки проявом самовідданості, відповідального ставлення, а й активізацією громади та виступає як нова соціальна потреба (Дика, 2018).

Згуртованості суспільства та громади є найбільшим надбанням з початку російсько-української війни, а також виступає інструментом волонтерства. Суспільство згуртувалося не лише на допомозі військовим, а й на проблемах котрі виникли за межами фронту, тим самим вся Україна згуртувалася довкола спільної біди. Згуртованість проявлялася й у волонтерських проектах та волонтерських ініціативах: допомоги внутрішньо переміщеним особам, котрі шукали прихистку в інших областях України та за її межами; відбудові постраждалих міст, громад та сіл; відновленні критичної інфраструктури; організації волонтерської діяльності із закордонними меценатами та благодійними організаціями тощо. В нас час кожний українець хоче бути корисним в боротьбі проти ворога і втілюють цю потребу через волонтерську діяльність, згуртування однодумців у суспільстві, що доводить стійкість українського народу та їх згуртованість.

Співзасновник Національної платформи стійкості та згуртованості, В. Лупацій, стверджує, що соціальна згуртованість українців є національним надбанням і стратегічним ресурсом України, який вимагає таких же вкладень, як у безпеку й оборону. Фінансування згуртованості та стійкості, на думку експерта, мають бути підкріплені на законодавчому рівні, а індекс соціальної згуртованості в тому чи іншому регіоні має стати складовою оцінки ефективності регіональної влади, як наслідок розвитку волонтерства по всіх регіонах України (Чорна, 2023).

Головним завданням, на думку В. Лупація, є формування системи стійкості та соціальної згуртованості суспільства. Народ повинен усвідомлено та відповідально ставитися до соціальної згуртованості та громадської стійкості, тим самим демонструвати серйозність намірів, активну громадську позицію, самоорганізованість та соціальну згуртованість громади. Тож, ту стійкість та згуртованість яку продемонстрували українці з початком російсько-української війни, за словами експерта, потрібно не втрачати надалі, а підтримувати розвивати та зароджувати в майбутніх поколіннях, як національне надбання (Чорна, 2023).

За результатами дослідження SHARP 2022. Хвиля 1, які досліджували соціальну згуртованість під час війни, демонструє зростання соціальної згуртованості після 2021 року (Солодова, Мініч, 2023). Дослідження проводилося за декількома індикаторами згуртованості, а саме: ідентифікація; орієнтація на спільне благо; довіра до державних інституцій та діячів; дія заради спільного блага. Визначені показники довели, що спільна загальнонаціональна мета об'єднує суспільство, активізує, спонукає до дій та посилює соціальну згуртованість.

Формування української ідентичності, відбувалася за роки незалежності, значне посилення та усвідомлення народом, громадою, суспільством своєї

ідентичності траплялася в найскладніші моменти державотворення, роль та функції волонтерського руху в залежності від ролі держави під час цього процесу також були різними.

Кризові процеси в середині країни та зовнішні загрози її цілісності й національній ідентичності спричинили хвилю спротиву суспільства та сприйнялися громадянами як особистий виклик, були розцінені як громадянський обов'язок з збереження внутрішньої єдності держави, ідентичності свого народу, збереження його цінностей, культури, історії тощо. При цьому волонтерська діяльність набула усіх ознак найбільш дієвої форми самоорганізації населення, його згуртованість та готовність до дій (Польовик, 2018).

Волонтерська діяльність допомагає ідентифікувати та показати важливість та цінність тих людей, котрі роблять професійно свою справу, наближаючи перемогу. Найбільше цей процес відбувається на генетичному рівні у всіх українців по всьому світі, що запустило хвилю волонтерської діяльності не лише в Україні, а й за її межами.

За цих умов змінюється і внутрішнє наповнення ідентичності, вона ставить кожного перед питанням: якщо я не допомагатиму своїй країні в скрутні часи, чи матиму я право вважати себе її частиною? Чи я роблю все аби наблизити перемогу? (Судин, 2022). Якщо розглядати з волонтерської діяльності, а саме перед людиною виникає вибір долучатися до волонтерської діяльності та робити маленькі, але такі значущі справи, задля перемоги чи залишатися осторонь бути лише пасивним спостерігачем.

Інститут волонтерства базується на нормах і правилах волонтерської діяльності на основі загальнолюдських і гуманістичних цінностей, традицій, зразків поведінки добровольців, що поволі стає нормою й у житті суспільства. Волонтерство виступає інструментом впливу на соціальні, моральні та духовні цінності громади. Воно існує як єдиний і самостійний взаємозв'язок людей як суб'єктів добровільної діяльності, що мають сформовані суспільні цінності, інтереси, установки як основу для формування соціальної згуртованості суспільства. Прояв волонтерської діяльності заснований на ідеях безкорисливого служіння гуманним ідеалам, підходи базується на принципах цілісності, органічної солідарності, що волонтерство навчає й розвиває молоде покоління цінувати моральні та духовні цінності, емпатію, співчуття, людяність та всі інші якості людини (Міненко, Ігнатуша, 2017).

Волонтерство слугує інструментом емоційного розвантаження та пошуку нового емоційного ресурсу, що дає змогу звільнитися від негативних емоцій та відчутти свою значущість, бути корисним, відчутти силу духу суспільства, силу незламності та опору.

Згуртованість, ідентичність людини, її розуміння приналежності, ціннісна основа якої – небайдужість до чужої біди, причетність та співпереживання – це сенс волонтера, його особистий поклик. А слово волонтер стало синонімом благодійності, патріотизму та відповідальної громадянської позиції (Носік, 2022). Волонтерство є інструментом впливу на суспільство, що дозволяє вибудувати спільну мету та наполегливо рухатися до неї.

ВИСНОВОК

Отже, волонтерська діяльність в громаді, суспільстві автоматично вмикає процеси, які впливають на соціальну стійкість та незламність народу. Волонтерство запускає процеси освоєння нових знань та навичок, розвитку лідерських якостей, комунікативних компетентностей, уміння взаємодіяти у команді. Волонтерська діяльність активізує народ до дій, до співпраці задля досягнення спільної мети. Волонтерство безпосередньо впливає на соціальну згуртованість громади, суспільства, тим самим доводячи, що спільна праця може дати сталий, позитивний результат. Вплив також здійснюється і на ідентифікацію суспільства, люди починають розуміти свою приналежність не лише за релігією, мовою чи діяльністю, а ідентичність відбувається і на глибокому генетичному рівні, що тим самим об'єднує всіх українців де б вони не знаходилися задля досягнення спільної мети. Благодійна діяльність має вплив і на розвиток соціальних, моральних та духовних цінностей суспільства, популяризацію їх в громаді, тим самим закладаючи основу для майбутніх поколінь. Волонтерська діяльність впливає на емоційну стабільність та незламність людей. Лише об'єднавшись для досягнення спільної мети та роблячи вклад в єдину справу, суспільство розуміє свою незламність, стійкість та силу.

ЛІТЕРАТУРА

Восьме загальнонаціональне опитування: Україна в умовах війни. Соціальна група. (2022, 6 квітня). РЕЙТИНГ. https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rg_ua_1200_ua_042022_v_i_press.pdf

Дика, Л. (2018). Особливості волонтерської діяльності під час бойових дій. У *Реабілітація учасників бойових дій в Україні: Досвід та перспективи* (с. 219–221). https://hist.km.ua/images/2021/konferentsiji/zbirnik-tez_ubd_khmelnitskij_2018.pdf

Індивідуально-психологічні чинники волонтерської діяльності. (б. д.). <https://www.kspu.edu/FileDownload.ashx!/%20ЦІННІСТЬ%20ВОЛОНТЕРС%20ТВА.pdf?id=755ee7c3-37ed-4db3-a2c6-b1fdc2952d08>

Кабачинський, М. І. (2018). Початки волонтерського руху в Хмельницькому: Громадська організація „Громадянська оборона Хмельниччини”. У *Реабілітація учасників бойових дій в Україні: Досвід та перспективи* (с. 222–225). https://hist.km.ua/images/2021/konferentsiji/zbirnik-tez_ubd_khmelnitskij_2018.pdf

Лях, Т., Спіріна, Т., & Ковтун, Є. (2023). Розвиток соціальної згуртованості територіальної громади. *Ввічливість. Humanitas*, (3), 53–60. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/46351/1/Liakh_Kovtun_Spirina_SZTG_FPSR_SO_KSPSR.pdf

Лях, Т., Спіріна, Т., & Лехолетова, М. (2022). Методи оцінки територіальною громадою власних потреб. *Науковий вісник Ужгородського університету*, (1(50)), 178–181. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/41096/1/Liakh_Spirina_Lekholetova_2022.pdf

Міненко, Г. М., & Ігнатуша, А. Л. (2017). Волонтерський рух: Становлення та розвиток. У *Освіта України в умовах військового конфлікту на*

Донбасі (с. 133–137). ВП «Лисичанський педагогічний коледж Луганського національного університету імені Тараса Шевченка». <http://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2025/Minenko.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Носік, В. (2022, 28 грудня). *Головні лінії мого волонтерства*. Всі разом громадський рух. https://vsirazom.ua/viktoria_nosik

Панькова, О. В., Касперович, О. Ю., & Іщенко, О. В. (2016). Розвиток волонтерської діяльності в Україні як прояв активізації соціальних ресурсів громадянського суспільства: Специфіка, проблеми та перспективи. *Український соціум*, (2), 25–40. https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2016/04/25-40_no-2_vol-57_2016_UKR.pdf

Підгайна, В. В. (2023). Волонтерський рух в умовах повномасштабної війни в Україні. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених, курсантів та студентів*, 423–426. <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1913984e-1039-4364-b216-540ede0eb674/content>

Польовик, О. В. (2018). Загальна характеристика українського волонтерського руху в умовах бойових дій. У *Реабілітація учасників бойових дій в Україні: Досвід та перспективи* (с. 225–229). https://hist.km.ua/images/2021/konferentsiji/zbirnik-tez_ubd_khmelnitskij_2018.pdf

Сірко, В. С. (2023). Волонтерство під час війни в Україні: Права та гарантії. *Південноукраїнський правничий часопис*, (2), 124–129. <https://dspace.oduvs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0e4880e0-00f8-4e08-aa78-c6a5f7e82b0d/content>

Солодова, Д., & Мініч, Р. (2023). *Соціальна згуртованість під час війни: Результати дослідження SHARP 2022. Хвиля 1*. https://api.scoreforpeace.org/storage/pdfs/PRE_SHARP1_Report-Launch-Presentation_UKR_FIN.pdf

Судин, Д. (2022, 24 серпня). *Як війна вплинула на нашу ідентичність, пам'ять та цінності*. Український тиждень - зміст має значення. <https://tyzhden.ua/iak-vijna-vplynula-na-nashu-identychnist-pam-iat-ta-tsinnosti/>

Україна посіла друге місце у всесвітньому рейтингу благодійності. (2023). Детектор медіа. <https://detector.media/withoutsection/article/219197/2023-11-10-ukraina-posila-druge-mistse-u-vsesvitnomu-reytingu-blagodiynosti/>.

Чорна, О. (2023, 2 березня). *Від країни волонтерів – до країни згуртованого громадянського суспільства: Україна як полігон для тестування стійкості*. ДМ ЗМІ для змін. <https://cs.detector.media/community/texts/185226/2023-03-02-vid-krainy-volonteriv-do-krainy-zghurtovanogo-gromadyanskogo-suspilstva-ukraina-yak-poligon-dlya-testuvannya-stiykosti/>

ON THE ISSUE OF THE IMPACT OF VOLUNTARY ACTIVITY ON SOCIAL COHESION: CHALLENGES TODAY

Yana MARTYNIUK, graduate student of the Faculty of Psychology, social work and special education, Kyiv Metropolitan University named after Boris Grinchenko, Kyiv, Ukraine; y.martyniuk.asp@kubg.edu.ua

Abstract. *The article examines the peculiarities of the formation of the volunteer movement during the years of Ukraine's independence, namely the significant historical moments of its formation. Modern scientific approaches to the interpretation of the concepts of "volunteer movement" and "community cohesion" are analyzed. It was found that the basis of the development of the volunteer movement is the cohesion of the people, community, and society. The war in Ukraine in 2014 was the birth of the volunteer movement, and the second wave of the full-scale invasion of 2022 was the development and increase in the number of volunteers, volunteer initiatives and volunteer organizations.*

*The article presents the results of the annual report of the "World Philanthropy Index". It was determined that volunteering became a manifestation of social cohesion of the community, society and is considered not only as a manifestation of charity, voluntary activity, but as a tool of influence on the people in modern conditions, and volunteering itself is a tool of influence: on the development of youth; for the activation of society; on the social cohesion of the community; on the identity of citizens; on the development of moral and spiritual values; on the emotional stability and indomitability of people. In this context, volunteering is a tool to influence all horizontal and vertical aspects of our society, using all possible methods of influence and methods that would motivate the public to action. **The purpose of the article:** actualization of volunteer activities in society, community, state on the basis of activation, identity, cohesion and moral norms. **The task:** to reveal the main aspects of volunteering in society, as tools of influence on the community.*

Key words: *volunteerism, volunteer movement, charity, social cohesion, community, community identity.*

References

- Chorna, O. (2023). *From the country of volunteers to the country of a united civil society: Ukraine as a testing ground for sustainability.* dm ZMI dlia zmin. <https://cs.detector.media/community/texts/185226/2023-03-02-vid-krainy-volonteriv-do-krainy-zghurtovanogo-gromadyanskogo-suspilstva-ukraina-yak-poligon-dlya-testuvannya-stiykosti/> [in Ukrainian].
- Dyka, L. (2018). Peculiarities of volunteering during hostilities. U Chaikovskiyi, M. Ye., Kondratiuk, S. M., Volynets, N. V., Ostrovska, N. O., & Dobrovitska, O. O. (Red.), *In Rehabilitation of combatants in Ukraine: Experience and perspectives*, 219–221. https://hist.km.ua/images/2021/konferentsiji/zbirnik-tez_ubd_khmelnitskij_2018.pdf [in Ukrainian].
- Individual and psychological factors of volunteer activity* <https://www.kspu.edu/FileDownload.ashx/!%20IIHHICTB%20BOJIOHTEPCTBA.pdf?id=755ee7c3-37ed-4db3-a2c6-b1fdc2952d08> [in Ukrainian].
-

Kabachynskyi, M. I. (2018). Beginnings of the volunteer movement in Khmelnytskyi: Public organization "Civil Defense of Khmelnytskyi". U Chaikovskiyi, M. Ye., Kondratiuk, S. M., Volynets, N. V., Ostrovska, N. O., & Dobrovitska, O. O. (Red.), *In Rehabilitation of combatants in Ukraine: Experience and perspectives*, 222–225. https://hist.km.ua/images/2021/konferentsiji/zbirnik-tez_ubd_khmelnitskij_2018.pdf [in Ukrainian].

Lyakh, T., Spirina, T., & Kovtun, Ye. (2023). Development of social cohesion of the territorial community. *Politeness. Humanitas*, (3), 53–60. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/46351/1/Liakh_Kovtun_Spirina_SZTG_FPSRSO_KSPSR.pdf [in Ukrainian].

Lyakh, T., Spirina, T., & Leholetova, M. (2022). Methods of assessment by the territorial community of its own needs. *Scientific Bulletin of Uzhhorod University*, (1(50)), 178–181. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/41096/1/Liakh_Spirina_Lekholetova_2022.pdf [in Ukrainian].

Minenko, H. M., & Ignatusha, A. L. (2017). Volunteer movement: Formation and development. *In Education of Ukraine in the conditions of the military conflict in Donbas*, 133–137. VP «Lysychan Pedagogical College of Taras Shevchenko Luhansk National University». <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2025/Minenko.pdf?sequence=1&mp:isAllowed=y> [in Ukrainian].

Nosik, V. (2022). The main lines of my volunteering. *All times public movement*. https://vsirazom.ua/viktoria_nosik [in Ukrainian].

Pankova, O. V., Kasperovych, O. Yu., & Ishchenko, O. V. (2016). The development of volunteering in Ukraine as a manifestation of the activation of social resources of civil society: specifics, problems and prospects. *Ukrainian Society*, (2), 25–40. https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2016/04/25-40_no-2_vol-57_2016_UKR.pdf [in Ukrainian].

Pidgayna, V. V. (2023). Volunteer movement in conditions of full-scale war in Ukraine. *Actual problems of modern science in the research of young scientists, cadets and students*, 423–426. <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1913984e-1039-4364-b216-540ede0eb674/content> [in Ukrainian].

Polovyk, O. V. (2018). General characteristics of the Ukrainian volunteer movement in the conditions of hostilities. Chaikovskiyi, M. Ye., Kondratiuk, S. M., Volynets, N. V., Ostrovska, N. O., & Dobrovitska, O. O. (Red.), *In Rehabilitation of combatants in Ukraine: Experience and perspectives*, 225–229. https://hist.km.ua/images/2021/konferentsiji/zbirnik-tez_ubd_khmelnitskij_2018.pdf [in Ukrainian].

Sirko, V. S. (2023). Volunteering during the war in Ukraine: rights and guarantees. *South Ukrainian legal journal*, (2), 124–129. <https://dspace.oduvs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0e4880e0-00f8-4e08-aa78-c6a5f7e82b0d/content> [in Ukrainian].

Solodova, D., & Minich, R. (2023). *Social cohesion in times of war: findings from the SHARP 2022 study. Wave 1*. https://api.scoreforpeace.org/storage/pdfs/PRE_SHARPI_Report-Launch-Presentation_UKR_FIN.pdf [in Ukrainian].

Social group. RATING. (2022). *Eighth national survey: Ukraine in war conditions*. https://ratinggroup.ua/files/ratinggroup/reg_files/rg_ua_1200_ua_042022_v_i_press.pdf [in Ukrainian].

Sudin, D. (2022). How the war affected our identity, memory and values. *Ukrainian week is important*. <https://tyzhden.ua/iak-vijna-vplynula-na-nashu-identychnist-pam-iat-ta-tsinnosti/>

Ukraine took second place in the global rating of charity. (2023). Media detector. <https://detector.media/withoutsection/article/219197/2023-11-10-ukraina-posila-druge-mistse-u-vsesvitnomu-reytingu-blagodiynosti/> [in Ukrainian].

Article history:

Received: April 27, 2024

1st Revision: May 17, 2024

Accepted: May 30, 2024